

ΚΡΙΤΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

Σ. ΣΚΙΠΗ: Ο ΓΥΡΟΣ ΤΩΝ ΩΡΩΝ

Σε στιγμές που οι άσημαντες μικρότητες της καθημερινής ζωής βουλιάζουν και χάνονται από τα μάτια του, που μένει αυτός καταμόναχος με μια βαθειά ανατριχίλα αγνάντια στη Φύση άλσπαιρη, και στο αιώσιο το Μυστήριο, ο Ποιητής δημιουργεί. Μια πόρτα ανοίγει. Ο έξωτερικός ο κόσμος που ήτανε σκόρπιος πριν, που γλιστρούσε και που ξέφευγε, ασάλευτος τώρα και σαν χρυσταλλωμένος. Κάτω από τον κόσμο τω φαινομένων, ένας κόσμος αιώσιος. Κάτι καινούργιο, κάτι μεγάλο κερδίζουμε τώρα. Ένα φως τα περεχύνει τα πράγματα. Αρχίζουμε και βλέπουμε. Τα πράγματα τώρα μόλις γίνονται *πραγματικότητα*.

Το ποιητικό το έργο είναι μια καινούργια δημιουργία. Οι λέξεις που μέσο τους μας δίνεται, όσο κι αν τις ξέρουμε όσο κι αν τις έχουμε κάθε μέρα στο στόμα μας, μοιάζουνε σαν ξένες, σαν πρώτη φορά να τις αντικρύζουμε. Τις έχει μεταμορφώσει το άγγιγμα της ψυχής του ποιητή. *Καινούργιος άνθρωπος μιλάει*.

Στον «Πειρασμό» του Σολωμού στα μας χτυπάει ο σαϊτιάς το

Αλαφροήσκιωτε καλέ, για πές απόψε τ' είδες
νοιώθουμε πώς θα μας ήταν αδύνατο να μπορούμε στην ουσία της φράσης, αν είχαμε μονάχο βοήθημα το λεξικό. Γιατί κάθε λέξη είναι μεταμορφωμένη, καινούργια. Νέα δικαιώματα απόκτησε στη ζωή. Έρριξε κι άλλες ρίζες στην πραγματικότητα. Η κούπα έγινε, που μας κερνάει τη ζωή.

Απ' αυτό καταλαβαίνεται ο αληθινός ο Ποιητής. Όμως ο ψεύτικος είναι ανίκανος να μας δώσει καινούργιες *έννοιες*. Οι λέξεις του πήδησαν από το λεξικό στο ποίημα. Κοῦπες άδειανές, που άμα τις χτυπήσεις άκους ένα ήχο κούφιο. Ένα «ξύλινο ήχο». Τα επίθετα που θα μας σιμώνανε περισσότερο στην ουσία, παρμένα είναι στην τύχη. Έχουνε μια γενικότητα που περνάει πλάι από τα πράγματα και δεν τα γγγίζει. Οι φράσεις είναι μόνο μετρικά ποιητικές. Αν ήθελες να τις ξεδιπλώσεις στο πεζό, δε θα σου χρειαζόντουσαν κι άλλες ακόμα λέξεις. Θα σου φτάνανε αυτές: Τα όνειράτα

Που οά μεγάλα δλόασπρα περιστέρια,
Διαδίνοντας μενεξεδένια αϊθήρια,
Θενά μας πάρουν και ο' έδεμικά
Περδόλια θα μας φέρουν μαγικά.

Την άρπα των άγγέλων την ούράνια
Ν' άκούσουμε τους ύμνους που σκορπά
Στη δόξα του Αιωνίου και τα Ώσαννά,
Και παραδείσια πλέκοντας στεφάνια

Από χλωρά, για τα μαλλιά μας βάγια,
Δίχως της άμαρτίας την τρικυρία,
Την πρώτη να γευτούμε και την άγια
Των προπατόρων μας την ευτυχία.

Δεν ξέρουμε ούτ' ένα ποίημα του κ. Σκίπη που οι άρπες να μην είναι «ούράνιες» και τα περδόλια «έδεμικά» και «μαγικά», τα στεφάνια «παραδείσια» κ' η ευτυχία «άγια».

Είναι το γενικό χαρακτηριστικό του κ. Σκίπη. Έλλειψη από ποιητικές ιδέες, που φανερώνεται στη γενικότητα των επιθέτων:

Χαρίζουνε τα δέντρα την άγια τη δροσιά,
Χαρίζουνε τα δέντρα και την πλατιάν ύγια.

Χαρίζουνε τα δέντρα τους νόστιμους καρπούς,
Χαρίζουνε τους ήσκιους τους τριαπεθυμητούς.

Να ήσχιάζουν άργολάτες, διαβάτες και βοσκούς,
Χαρίζουνε τα δέντρα κι οσα δε βάνει ο νοός.

Εσχωριστή έντύπωση κάνει το μονότονο, το νεκρό του στίχου. Μοιάζει σαν ο στίχος να είναι καμωμένος από συλλαβές μονάχα. Δεν κουνιέται, δεν ανασαίνει, δε ζει. Είναι βαρύς, δυσκολοσάλευτος. Δεν έχει μουσική. Είναι πεζός. Πάει σύμφωνα με την ιδέα που είναι της καθημερινής χρήσης. Η Φύση δεν άρπάχτηκε από την ποιητική της τη μεριά. Η Φύση δεν άρπάχτηκε διόλου.

Τρομερό πράμα ή γύμνια του ή ποιητική. Τρομερό πράμα για κείνον που το διαδάζει. Κι ακόμα τρομερότερο για κείνον που το παينةύει. Το αληθινό το καλλιτέχνημα και το ψεύτικο. Το ένα ή ζωή, το άλλο ο θάνατος. Μπορείς να το νοιώσεις αυτό: πώς το ένα δεν είναι το αντίθετο από το άλλο, πώς είναι κάτι τέλεια αλλοιώτικο: Να παίρνεις ένα ψεύτικο έργο τέχνης για καλλιτέχνημα, σημαίνει πώς για σένα ή τέχνη είν' ένα βιβλίο έφτασφράγιστο. Μυστικό. Το μυστήριο της ζωής σου ξεφεύγει. Είσ' ένας άνθρωπος νεκρός. Νεκρός για κάθε καλλιτεχνική εκδήλωση της ζωής. Σε ξεπνάζουνε τα μεγάλα τα λόγια μόνο, όχι τ' αληθινά. Οι Νεράιδες κ' οι Βουνοκυράδες, οι Καλλικαντζάροι κ' η Ήλιογέννητη, κι όπου δεν είν' αυτά: οι άρπες, τα φεγγάρια, οι ίτιές, τα λιοδασλέματα. Σε ξεπνάζουν οι λέξεις. Ο κόσμος σου είναι μονάχα λέξεις. Η ψυχή τους σου ξεφεύγει. Όλ' αυτά τα πράγματα που συνειθι-

σαμε να τὰ νομίζουμε ποιητικά, ένας Ποιητής θα μάς τὰ ξαναδημιουργούσε μέσα μας, θα μάς τὰ ξανάνιωνε. Δὲ θα κερδοσκοποῦσε ἀπάνω στὴ συμπάθειά μας γι' αὐτά, νομίζοντας πὼς θὰ μπορέσῃ νὰ τὴν ἀντιφεγγίσῃ καὶ στὸ ποίημα. Ἐκεῖνο ποὺ τραβάει τὸν ἀνίδεο ἀναγνώστη σ' αὐτὸ τ' ὄνειρόδραμα, εἶναι ἡ ἀνικανότητα τοῦ συγγραφέα. Τοῦ συχωρνάει τὴν ποιητικὴ τὴν ἀνημπόρια του, ποὺ δὲν τὴ νοιώθει, γιατί μὲ τὸ δράμα του παλιές δικές του ἀγάπες τοῦ ἔφερε στὸ νοῦ. Ἐκεῖνο ποὺ τοῦ ἀρέσει μέσα στὸ ποίημα εἶναι ὅ,τι δὲν εἶναι ποίημα. Τοῦ ἀρέσει περισσότερο τὸ μάρμαρο ἀπὸ τὸ ἄγαλμα. Ἀληθινὰ μιὰ πολὺ πρόστυχη ἀντίληψη τῆς Τέχνης. Ἰσως-ἴσως κάθε ἄλλο παρὰ ἀντίληψη Τέχνης.

Στὶς περισσότερες κριτικὲς γιὰ τὸ ἔργο τοῦ κ. Σκίπη, ἀκόμα καὶ σὲ μιὰ γιὰ τὸ στερνό του τὸ ἔργο, σὲ κάποιο ἀθηναῖκο περιοδικό, οἱ ἐπικριτὲς χτυπᾶνε πάντα λεφτομέρειες τῶν ποιημάτων, χωρὶς νὰ τοὺς ἀρνιοῦνται τὴν ποιητικὴ ἀξία. Ζηλευτὴ ἀλήθεια *ὀξυδέρκεια*, ποὺ μπορεῖ κι ἀνακαλύπτει ἀσήμαντα λάθη καὶ παραβλεψίματα, μὰ ποὺ ἡ ἀσκήμια κ' ἡ πεζότητα τῆς εἶναι ὑποφερτές. Πολὺ θλιβερὸ σημάδι. Ἀρπάζουνε μονάχα ἀστραπὲς ἀπὸ δῶ κι ἀπὸ κεῖ. Τὸ γενικὸ τοὺς ξεφεύγει. Τὸ γενικὸ δὲ χωράει στὴ στενὴ τους τὴ νόηση. Ἐμεῖς θὰ εἴμαστε πρόθυμοι νὰ συχωρέσουμε στὸν κ. Σκίπη ὅλους τοὺς «φλοίσβους τῶν καταρραχτῶν» καὶ «τὰ σμάρια τοῦ χρυσονήματος» καὶ τίς «μουγγὲς παταγές», ἀν ξεχωρίζουμε πούθενά κάποιο ποιητικὸ φῶς. Τέτοια λάθη δὲ χαλᾶνε ἓνα ὡραῖο ἔργο κι οὔτε τὸ κάνουνε χειρότερο ἅμα εἶναι *γιὰ πέταμα*. Γιατὶ ὁ Γύρος τῶν Ὁρῶν εἶναι ἓνα ποιητικὸ τίποτα. Κι ὅλα τὰ ἔργα τοῦ κ. Σκίπη, ἀπὸ τὰ «Τραγούδια τῆς Ὁρφανῆς» ὡς τοὺς «Τσιγγανόθεους» εἶναι χωρὶς καμιὰ ποιητικὴ ἀξία. Αὐτὸ πρέπει νὰ εἰπωθῇ μιὰ γιὰ πάντα, γιατί στὸν τόπο μας, πάντα εἴμαστε πρόθυμοι νὰ δίνουμε τίς ποιητικὲς τίς δάφνες σ' ὅλους τοὺς ἀνάξιους στιχοπλόκους. Οἱ *λόγιοί* μας εἶναι σὲ τέτοιο χαμηλὸ πνευματικὸ ἐπίπεδο, ποὺ δὲ μποροῦνε νὰ ξεχωρίσουν τὸ χρυσάφι ἀπὸ τὸ μολύδι. Μόνο ποὺ καμώνονται πὼς ὅλα τὰ νοιώθουν. Ἕνας τέτοιος τόπος εἶναι ἀντάξιός νὰ ἔχῃ γιὰ ποιητὴ τοῦ κ. Σκίπη, ποὺ ἡ ποιητικὴ του ἡ στείρωση ἔτσι τονε φαντάζεται τὸ μεγάλο ποιητὴ :

Καὶ τραγουδοῦν τὴ δόξα μου παφλάσματα καὶ φλοῖσβοι,
Γιατὶ εἶμαι ἀφέντης τῶν ποιητῶν καὶ τῶν τραγουδιστῶν,
Καὶ κλειῶ βαθιοὺς διαλογισμοὺς καὶ κλειῶ μεγάλους κόσμους,
Κόσμους λαμπροὺς καὶ γαλανοὺς καὶ μυριαγαπημένους,
Ὅπου χρυσόνειρα ἀεροπλάν κι ἀγάπες λουλουδίζουν.

Στίχοι ποὺ νομίζουνε πὼς λένε πολλά, καὶ ποὺ

δὲ λένε ἀπολύτως τίποτα. Ποὺ ἀόριστες ἐκφράσεις θέλουνε νὰ κρύψουν τὴν ἑλλειψὴ τῆς ποιητικῆς ἰδέας. Ποὺ τὰ πράγματα δὲ μάς δίνονται ζωντανὰ καὶ ὠριμένα, μὰ σὰ φαντάσματα καὶ σὰ σύννεφα. «Ἡ ποιητικὴ δημιουργία τί ἄλλο εἶναι παρὰ νὰ βλέπῃς τὸ πρᾶμα ὅσο χρειάζεται ; Ἡ *λέξη* ποὺ θὰ περιγράψῃ τὸ πρᾶμα, θὰ ρθῇ μονάχη της, ὕστερα ἀπὸ ἓνα τέτοιο ξάστερο κ' ἔντονο κύταμα».(*) Ἐδῶ ὅμως οἱ λέξεις δὲν ἔρχονται, γιατί λείπει τὸ ξάστερο καὶ τὸ ἔντονο τὸ κύταμα. Λείπει τὸ *ποιητικὸ* τὸ κύταμα. Ὅλο τὸ ποίημα εἶναι πεζότητα σὲ στίχους. Κι ὁ ποιητὴς δὲν εἶναι παρὰ ριμαδόρος καὶ στιχοπλόκος.

Στὸ πῶς ἀξιόλογο μέρος τοῦ βιβλίου, στὸ τέλος, ὁ κ. Σκίπη μάς πληροφοροῦει πὼς «μὲ τὸ Γύρο τῶν Ὁρῶν κλείνει ἡ νεανικὴ του ἐργασία». Θὰ εὐκώμαστε νὰ ἔκλεινε κ' ἡ *ποιητικὴ* του ἐργασία. Ὅσο εἶναι νέος κανεῖς, τὰ ποιήματα εἶναι συχωρεμένες ἀμαρτίες. Μὰ ἀργότερα πλακώνουν τὰ γεράματα καὶ θὰ εἶναι πολὺ δυσάρεστο, φαντάζομαι, νὰ συλλογίζεσαι πὼς δὲν ἔκανες στὴ ζωὴ σου καμιὰ σοβαρὴ δουλειά. Ἡ ἡλικία πέρασε, ποὺ μποροῦσε ἀτιμώρητα ὁ κ. Σκίπη νὰ μαυρίζῃ τὸ ἄσπρο χαρτί. Καιρὸς εἶναι ν' ἀρχίσῃ νὰ γνιιάζεται καὶ γιὰ καμιὰ *θετικὴ* ἐργασία.

ΓΙΩΡΓΟΣ Ν. ΠΟΛΙΤΗΣ

“ΔΙΑΛΕΞΕΙΣ-ΣΥΝΑΥΛΙΑΙ,”

Ἡ καθηγήτρια τοῦ Ὁδείου κ. Αὔρα Θεοδωροπούλου, μὲ μιὰ σοφὴν ἰδέα της, δίνει χέρι βοηθητικὸ στοὺς νεαροὺς καλλιτέχνες καὶ δύναμη γιὰ τὸ μεγάλο τῆς Τέχνης ἀγῶνα. Εἶταν ἡ μόνη, ποὺ μποροῦσε νὰ τὸ σκεφτῇ, κ' ἔτσι προσφέροντας τ' ἀποτέλεσμα μιᾶς βαθείας, σοφῆς μουσικῆς μελέτης της, ἐξασφαλίζει τὸν εὐγενικὸ σκοπὸ της σὲ μιὰ σειρά μὲ *Διαλέξεις—Συναυλίες*.

Τὴν περασμένη βδομάδα — πάλι στὴν αἴθουσα τοῦ Ὁδείου — δόθηκε ἡ δεύτερη καλλιτεχνικὴ βραδιά, μὲ τὸν Μπεττόβεν.

Στὴν ἀρχή, ἡ κ. Θεοδωροπούλου μάς παρουσιάζει ὁλόκληρη τὴ ζωὴ τοῦ γίγαντα. Σὲ γλώσσα ζωντανή, σ' ἀπλὸ ὕφος, μὲ ἀρμονικὴ φωνή, πλάθει τὴ μορφὴ του καὶ μὲ τεχνικὴ δύναμη φέρνει τὸ πνεῦμα μας στοὺς ἡρωϊκοὺς χρόνους, ποὺ διᾶθηκε τὸ μεγάλο Πνεῦμα. Καὶ ζήσαμε, μιὰν ὥρα, στὴ ζωὴ τοῦ γίγαντα, νοιώθοντάς τονε νὰ περνάει μπρὸς μας,

(*) Καρλάβ.